

Poznawcze wyznaczniki zachowania kierowców w wybranych sytuacjach drogowych

Promotor: Prof. UW dr hab. Adam Tarnowski

Promotor pomocniczy: dr Piotr Zieliński

Streszczenie

Cel: Najważniejszym celem pracy jest odpowiedź na pytanie o rolę sprawności funkcjonowania poznawczego w efektywnym sprawowaniu kontroli nad pojazdem. Ta analiza jest przeprowadzona na poziomie poszczególnych manewrów drogowych w sytuacjach o podwyższonym prawdopodobieństwie wystąpienia błędów operatorskich. Nowatorskim elementem pracy jest przeprowadzenie analizy w szerokim spektrum rzeczywistych zachowań drogowych w aspekcie zarówno zachowań kompensacyjnych jak i wskaźników poziomu bezpiecznej jazdy w grupach kierowców o różnym poziomie zdolności poznawczych.

Osoby badane: W pierwszym badaniu wzięło udział 185 kierowców w wieku od 20 do 59 lat, a średnia wieku wyniosła około 34 lat, przy czym odchylenie standardowe było równe 6.29. Wśród tych osób znalazło się 101 mężczyzn i 84 kobiety. W badaniu drugim wzięło udział 45 kierowców, 16 kobiet i 29 mężczyzn, w wieku od 20 do 60 lat ze średnią wieku około 35 lat i odchyleniem standardowym równym 9.64. Wszyscy kierowcy byli kierowcami doświadczonymi, czyli posiadającymi prawo jazdy dłużej niż dwa lata i jeżdżącymi aktywnie.

Procedura: W pierwszym badaniu o charakterze eksploracyjnym osoby badane wypełniały kwestionariusz zachowania kierowców DBQ oraz wykonywały baterię testów zdolności poznawczych na Wiedeńskim Systemie Testów. W drugim badaniu o charakterze eksperymentalnym wykorzystano Wiedeński System Testów oraz zadanie generujące różne poziomy obciążenia poznawczego n-wstecz, wysokiej klasy symulator jazdy, okulograf i kwestionariusz NASA-TLX.

Wyniki: Wyniki badań wskazują, że osoby o różnym poziomie zdolności poznawczych cechują się innymi możliwościami sprawowania efektywnej kontroli nad pojazdem w sytuacjach drogowych o podwyższonych wymogach zadaniowych. Osoby gorzej funkcjonujące poznawczo, pomimo że przejawiały zachowania kompensacyjne to wraz z postępującym wzrostem wymagań zadania wzrastała ich ekspozycja na niebezpieczne sytuacje drogowe. Z kolei osoby o wyższym poziomie zdolności poznawczych w kluczowych analizowanych zachowaniach efektywniej sprawowały kontrolę nad pojazdem. Jedynie w przypadku wskaźników poprzecznej kontroli obie grupy kierowców pod wpływem wzrastającego obciążenia gorzej sobie radziły z prowadzeniem pojazdu. Wyniki świadczące o tym, że osoby o niższym poziomie zdolności poznawczych są bardziej narażone na niebezpieczne sytuacje drogowe znalazły potwierdzenie zarówno w analizie eksperymentu symulacyjnego, jak i deklarowanych przez osoby badane błędach popełnianych w ruchu drogowym.

Implikacje: Psychologiczne badania kierowców są jednym z kluczowych elementów systemu dążącego do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyniki mogą być wykorzystane zarówno w konstruowaniu metodyk badań psychologicznych kierowców w zakresie funkcji poznawczych jak i rozwijania psychologicznych modeli zachowań kierowców.